

Sandterne *Gelochelidon nilotica*

Gull-billed tern

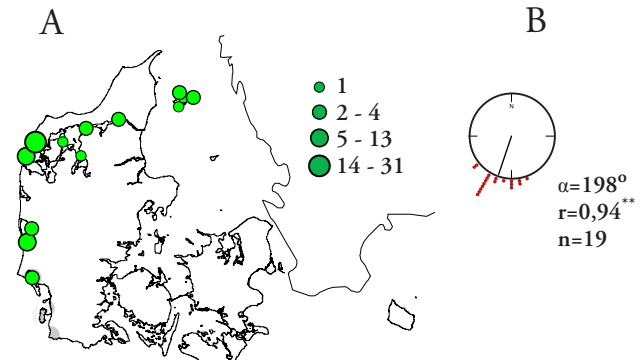
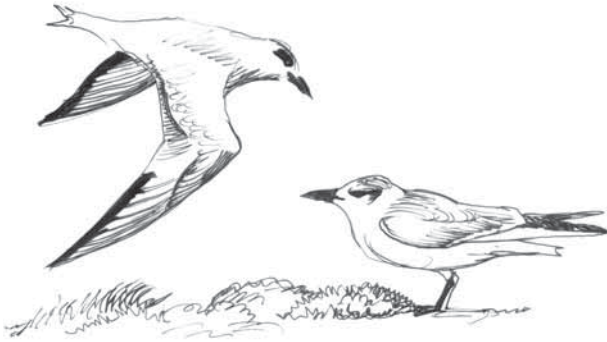

Fig. 2. A) Mærkningslokaliteter for fugle, som senere er genmeldt, og artens danske yngleudbredelse (1993-96). Ringing sites for birds later recovered, and current breeding distribution. B) Retning af direkte efterårstræk (juli-dec, >100 km). Direction of direct autumn migration.

Sandternen yngler ved kyster og i steppeområder i mange egne af verden. I Europa er artens yngleudbredelse meget spredt, men flest fugle yngler omkring Middelhavet. De største europæiske bestande findes i Ukraine, Rusland, Tyrkiet og Spanien. Artens europæiske nordgrænse går gennem Nordtyskland og Danmark, hvor de små bestande ligger meget isoleret. De nordlige bestande er trækfugle, der overvintrer ved tropiske indsøer og kyster.

I første halvdel af 1900-tallet yngede mellem 150 og 500 par sandterner i Danmark, primært i de nord-

vestlige egne af Jylland, og altid i forbindelse med hættemågekolonier (Møller 1975a). Siden er bestanden gået kraftigt tilbage, og i 1990'erne var den nede på 11-16 ynglepar, alle i Vadehavet. Sandternen er opført på Den danske Rødliste (2004) som *kritisk truet*.

Mærknings- og genmeldingsdata

I Danmark er der ringmærket i alt 3.380 sandterner, den første i 1910 af H.C.C. Mortensen. Det største antal sandterner blev ringmærket i sidste halvdel af 1920'erne og i 1930'erne (fig. 4), flest i 1927 (258)

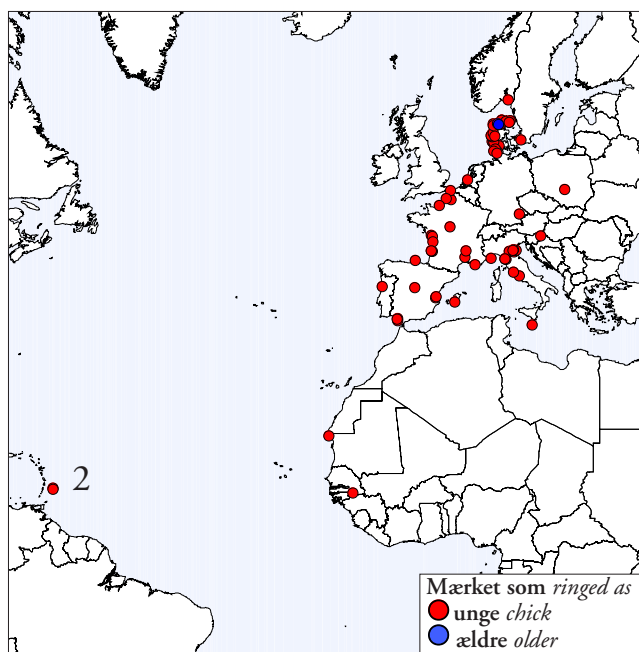

Fig.1. Samtlige genfund af sandterne ringmærket i Danmark (n=74). All recoveries of gull-billed tern ringed in Denmark (n=74).

Fakta Facts

Mærkninger Birds ringed 3.380

Genmeldinger Recoveries

Antal genmeldinger No. of recoveries 74

-heraf uden for Danmark Recovered abroad 48(65%)

Antal fugle No. of individuals 74

-heraf mærket som unger Ringed as chicks 73(99%)

Genmeldingsandel Proportion recovered 2,2%

Mærket i udlandet og genmeldt i Danmark 1

Ringed abroad and recovered in Denmark

Ekstremer Extremes

Højeste alder Oldest bird 15 år 9 mdr.

Længste afstand Longest dist. Barbados Barbados 7.460 km

Nordligst Northernmost Norge Norway (59° 00'N)

Sydligst Southernmost Senegal Senegal (12° 30'N)

Østligst Easternmost Polen Poland (19° 28'E)

Vestligst Westernmost Barbados Barbados (59° 38'W)

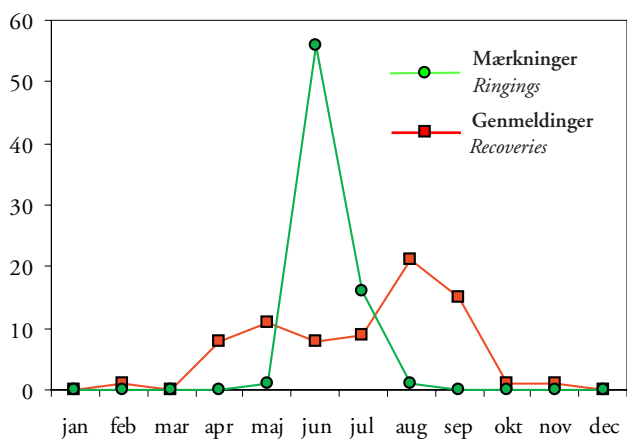

Fig. 3. Mærknings- og genmeldingsmåned for genfund af sandterne. Month of ringing and recovery for recovered gull-billed tern.

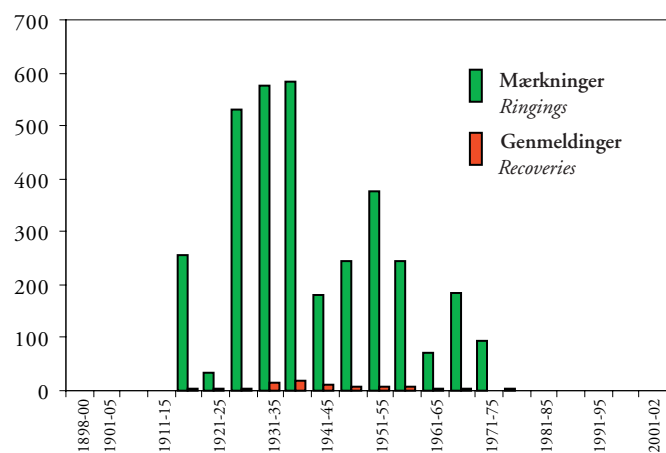

Fig. 4. Mærknings- og genmeldingsår for sandterne ringmærket i Danmark. Ringing and recovery year of gull-billed tern ringed in Denmark.

og 1935 (245). Siden er antallet af mærkninger faldet i takt med den faldende bestandsstørrelse. Dansk Ornithologisk Central har med 2.318 mærkninger stået for en stor del af det samlede antal. Da arten var i stærk tilbagegang som dansk ynglefugl, indstillede Zoologisk Museum i 1973 ringmærkningen af arten, efter indstilling fra Ternegruppen. Dansk Ornithologisk Central ringmærkede herefter enkelte fugle, den sidste i 1976.

I alt 74 (2,2%) af de mærkede fugle er genmeldt. Alle var danske fugle, hvoraf de fleste (73) var mærket i kolonierne som ikke flyvefærdige unger. Den sidste var mærket som voksen ynglefugl. De genmeldte fugle stammer fra mærkninger udført i Vest- og Nordjylland samt på Læsø (fig. 2A) og afspejler artens tidligere yngleudbredelse (Møller 1975c). Der foreligger et enkelt genfund af en sandterne, mærket i udlandet.

Træk og overvintring

De danske sandterner er trækfugle. De fleste ungfugle bliver flyvefærdige i slutningen af juli (Møller 1975d). På dette tidspunkt er de første ungfugle også genfundet uden for mærkningslokaliteten, en af dem i Slesvig-Holsten og en anden i det sydvestlige Frankrig. De fleste genfund om efteråret er fra en sydvestlig trækroute gennem Nordtyskland, Holland, Frankrig og Den Iberiske Halvø (fig. 2B). Trækket foregår sandsynligvis primært langs kysten, men genfund i indlandet viser, at nogle sandterner trækker over land (fig. 5A). Fra Frankrig er de fleste fugle genmeldt i sidste halvdel af august og første halvdel af september. Genfundene fra Den Iberiske Halvø er ligeledes fra begyndelsen af september. Enkelte fugle er om efteråret genfundet i Midtyskland og Norditalien (n=4), hvilket antyder, at en del af de danske fugle trækker til Afrika via Italien. To opsigtsvækkende genmeldinger fra efterårs-

perioden på Barbados i Det Caribiske Hav drejer sig sandsynligvis om fugle, der ved Vestafrika er presset uden for deres normale trækroute af Nordøstpassaten (Tåning 1944). Fuglene blev fundet hhv. 4. september 1935 og 21. september 1925, begge ca. tre måneder efter mærkningen. Det er de eneste danskmærkede fugle, der nogensinde er genfundet i Mellem- eller Sydamerika.

Der foreligger to vintergenfund fra hhv. Senegal 1. november 1920 og Mauretanien 24. februar 1934 (fig. 5A).

På forårstrækket benytter en del sandterner også den vestlige trækroute over Den Iberiske Halvø, hvor fugle er genfundet 26. april 1952 og 6. maj 1945. Andre trækker retur via Italien. Således er en dansk sandterne genfundet på Malta 6. april 1964 og seks i Norditalien mellem 10. april og 1. maj. Ydermere er en sandterne, ringmærket i Norditalien 22. april 1939, genfundet i Jylland 17. august samme år. Den tidligste ringmærkede sandterne er fundet i Danmark 6. maj, mens fuglens gennemsnitlige ankomstdato til de tidligere nordjyske lokaliteter var 28. april (Møller 1975a).

Ingen af de ringmærkede sandterner er fundet i ynglekolonierne i deres tre første leveår, hvilket antyder, at en stor del af fuglene oversommer syd for Danmark, indtil de er kønsmodne. Fugle, som er udklækket i Danmark, er i sommerperioden genfundet i Frankrig, Italien, Slovenien, Polen og på Mallorca (fig. 5B). I flere af disse områder er der lokale bestande af sandterner, og det kan ikke udelukkes, at nogle af fuglene har skiftet yngleområde.

Genmeldings- og dødsårsager

I materialet drejer 9% af genfundene sig om aflæsninger (fig. 6A). Jagt er oplyst som dødsårsag for 50%

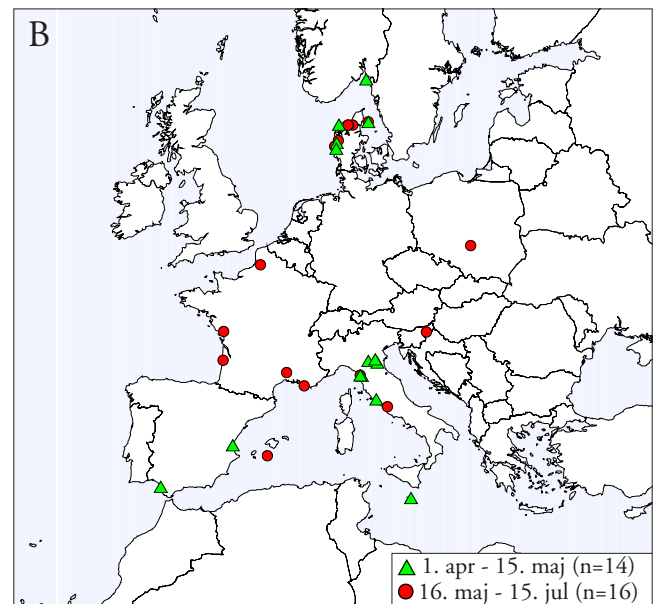
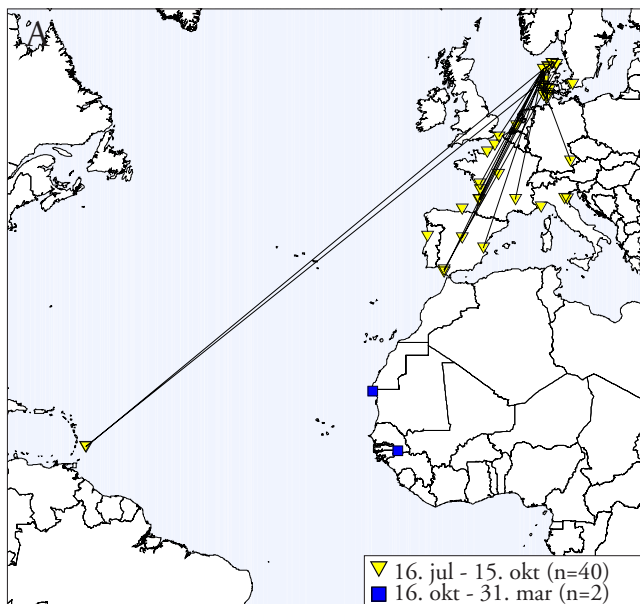

Fig. 5. Genmeldinger fra A) efterårs- og vinterperioden og B) forårs- og sommerperioden af sandterne ringmærket i Danmark. På kort A angiver linjer direkte træk *Recoveries during A) autumn and winter and B) spring and summer of gull-billed tern ringed in Denmark. Lines on map A indicate direct migration.*

af fuglene, der er indrapporteret som døde (fig. 6B). De danske sandterner er skudt i stort set alle de lande, der foreligger genmeldinger fra. I landene med flest genmeldinger udgør skudte fugle hhv. 75 % i Spanien, 67 % i Italien og 50 % i Frankrig. En enkelt fugl er omkommet i trafikken, mens dødsårsagen ikke er oplyst for de resterende.

Blandt sandterner ringmærket som unger eller ungfugle og genmeldt som døde er 39 % indrapporteret i løbet af det første leveår. Dette er en relativ lav andel sammenlignet med de andre tern. Den ældste sandterne i det danske materiale blev fundet død 13. april 1944 i Oslofjorden 15 år og 9 mdr. efter mærkningen ved Ove Sø i Thy. Dette var for øvrigt det første fund af sandterne i Norge (Haftorn 1971)

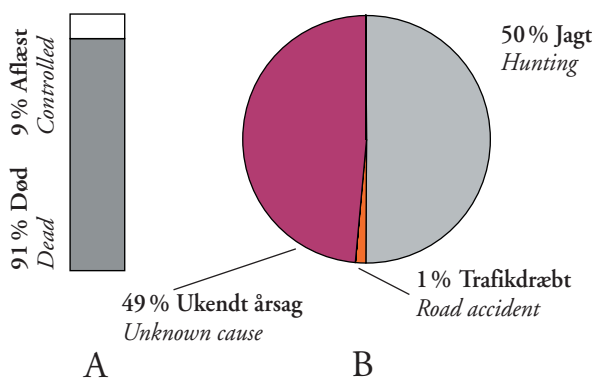

Fig. 6. A) Genmeldingsårsager (n=75) og B) dødsårsager (n=68) for sandterne ringmærket i Danmark. A) Cause of recovery (n=75) and B) cause of death (n=68) for gull-billed tern ringed in Denmark.

English summary

In Denmark the gull-billed tern is a very rare breeding bird with only 11–16 breeding pairs in the 1990s, all breeding in the Wadden Sea. It is a rare passage migrant.

In Denmark the first gull-billed tern was ringed in 1910, with the majority ringed in the late 1920s and the 1930s. No gull-billed terns have been ringed since 1976.

The recovered birds all belonged to the Danish population, either ringed as chicks or as fully grown in the breeding season. The birds were ringed in western and northern Jutland and on Læsø. The Danish gull-billed terns start their migration in late July. At this time a young bird was recovered in Schleswig-Holstein and another in southern France. The migration is mainly directed SW with recoveries from northern Germany, the Netherlands, France and the Iberian Peninsula. Most birds migrate along the coastline. The majority reach France by September/October and the Iberian Peninsula in September. Recoveries from central Germany and Italy indicate that some birds probably migrate in a more southerly direction. Two Danish gull-billed terns have been recovered on Barbados in September, probably birds blown away from the normal route in West Africa. During winter Danish birds have been recovered in Senegal and Mauritania. The recoveries in spring indicate that more birds migrate via Italy. None of the birds has been recovered in the breeding colonies during their first three years of life, but some have been recovered in southern Europe, indicating that many spend the summer away from the colonies until maturity.